

Josip Kregar (1953. – 2020.)

U 68. godini života, 13. kolovoza 2020. godine, preminuo je Josip Kregar, pravnik, sociolog, političar, politički komentator, angažirani intelektualac, pregnantni graditelj otvorenog i demokratskog hrvatskoga društva. Za sve uloge koje je aktivno živio i sve funkcije koje je obnašao drugima bi trebalo nekoliko života, ali Kregar, ili Kreg, kako su ga zvali bliski prijatelji, s lakoćom ih je i majstorski obavljao i pritom se dobro zabavljao, rado šalio i neumorno dijelio svoje znanje i spoznaje. Jedan je od onih ljudi koji su toliko intenzivno živjeli da je smrt s njima teško povezati. Zbog toga je vijest o njegovoj smrti za mnoge od nas njegovih prijatelja, kolega i studenata, ali i građana koji su ga prepoznavali kao britkog analitičara društvene političke realnosti, bila i tužna i iznenađujuća.

Josip Kregar bio je redovni profesor u trajnom zvanju na Pravnom fakultetu u Zagrebu, u dva mandata dekan Pravnog fakulteta (2005. – 2009.) te dugogodišnji predstojnik Katedre za sociologiju na istom fakultetu. Bio je jedan od suosnivača Centra za demokraciju i pravo Miko Tripalo, *think thank* koja okuplja istaknute hrvatske liberalne intelektualce, kao i dugogodišnji predsjednik Upravnog odbora i predsjednik te neprofitne i nevladine udruge. Od 1998. do 2002. bio je predsjednik udruge Transparency International Hrvatska, koja zagovara suzbijanje korupcije i njezinih posljedica u društvu. Bio je i predsjednik Upravnog odbora Instituta Otvoreno društvo Hrvatska, neprofitne organizacije koja je financirala razvoj civilnog društva u počecima hrvatske demokracije.

Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Zagrebu 1976., i na njemu magistrirao 1982. godine na temu "Politički aspekti odnosa uprave i građana – empirijski test mogućnosti utjecaja" te obranio disertaciju 1991. godine na temu "Deformacije organizacijske strukture: hijerarhija i solidarnost". Mentor mu je, u oba slučaja, bio akademik Eugen Pusić. Kregar je uvijek s velikim ponosom sebe predstavljao kao Pusićevca, a tog doajena upravne znanosti i dugogodišnjeg predstojnika Katedre za nauku o upravi smatrao je svojim znanstveničkim uzorom. Od 1976. do 1982. radio je kao znanstveni istraživač u Institutu za društvena istraživanja, a onda se zapošljava na Pravnom fakultetu u Zagrebu, najprije kao asistent na Katedri za nauku o upravi, a od 1986. prelazi na Katedru za sociologiju na kojoj je znanstveno-nastavnim djelovanjem pridonosio do smrti. Kao gostujući predavač ili istraživač boravio je, između ostalog, na Sveučilištu u Grazu, Sveučilištu Yale, Sveučilištu u Ljubljani, na pariškoj Sorbonni.

Bio je erudit s vrsnim darom govorništva. A bio je jedan od profesora za koje su bruceši znali da predaje na Pravu i prije nego što bi ga na predavanjima ili ispitu upoznali. Najljepša je spoznaja to što se jednako trudio (ili se uopće nije trebao

truditi, jer srčani se ljudi ne trebaju truditi biti strastveni, oni to jednostavno – jesu), kad je predavao studentima različitih studijskih smjerova i programa, kao i kad bi govorio pred sebi jednakima, na konferencijama, ili kad bi se pak obraćao građanima u svojim kolumnama ili kao politički analitičar nastupao na radiju i televiziji. Na Pravnom fakultetu u Zagrebu profesor Kregar bio je nositelj kolegija sociologija, sociologija prava, sociologija javne uprave, sociologija hrvatskog društva, etika javne službe te ljudska prava. Njegova su predavanja uvijek bila dobro posjećena, nikad nije predavao *ex cathedra*. Hodajući među klupama, potičući studente na diskusiju i iznošenje vlastitoga mišljenja, bio je zanimljiv, obrazovan i informiran, a svaki je teorijski koncept o kojem je predavao studentima znao potkrijepiti živim primjerom. Obožavao je aludirati na filmove koji su snimljeni desetljećima prije nego što su oni rođeni, itekako svjestan da pojma nemaju o čemu govori, ali nadajući se da će ih time potaknuti da ih potraže i pogledaju. On je jedini profesor kojeg znam koji je studente pozivao u muzeje, vodio ih na kazališne predstave, pozivao na ručkove i večere. Svemu tomu i sama sam svjedočila. Nije mu to bilo ispod časti. Nisu mu takva druženja oduzimala vrijeme. Bio je profesor koji je u nama, svojim studenticama i studentima, vidio ono što smo u stanju postati i prije nego smo se mi usudili sanjati o vlastitim karijernim odredištima. Stoga je velikodušno i pisao preporuke, i slao nas na okrugle stolove, konferencije i ljetne škole. S profesorom Ivanom Šimunovićem gotovo dva desetljeća bio je direktor seminara “Economy and Democracy” koji se u rujnu održavao u Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku. Svake se godine trudio nekoliko asistenata s Pravnog fakulteta u Zagrebu, ali i mlade kolege s Pravnih fakulteta u Bihaću, Sarajevu, Beogradu i Podgorici, uključiti u seminar i tako gradio socijalni kapital mlađih kolegica i kolega.

Kregar je pisao s lakoćom, brzo, produktivno i obilato. S više od stotinu znanstvenih publikacija, članaka, uredničkih i autorskih knjiga, udžbenika i priručnika dao je doprinos hrvatskoj i međunarodnoj pravnoj znanosti i sociologiji. Istaknuo se posebice svojim istraživanjima korupcije i analizama stanja u pravosuđu i javnoj upravi. Svoje teorijsko znanje o tim temama upogonio je u praksu te je, između ostaloga, iznjedrio prijedloge nekoliko zakona, primjerice o sprečavanju sukoba interesa, o pravu na pristup informacijama, o financiranju političkih stranaka, dva nacionalna programa suzbijanja korupcije, kao i strategiju reforme javne uprave. I u izdavačkoj djelatnosti okupljao je ljude. Samo je u posljednjih desetak godina izdao pet zbirki eseja slikovitih naslova (*Protiv vjetra: mala knjiga o jedrenju i politici*, *Porijeklo sumnje: čvrsta ruka – šaka jada*, *Prije šutnje: knjiga za one koji čitaju mala slova*, *Šutnja: dno dna – sve trpimo postišeno* i *Bleferi i šahisti*), bio je suurednikom nekoliko zbornika radova kojih je izdavač bio Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, ali i sveučilišnih priručnika i udžbenika. Jedan je od rijetkih profesora s Prava koji je u svoj suradnički tim okupljao i asistente s drugih

katedri, dajući im priliku da surađuju na znanstvenim projektima, konferencijama i da objavljuju. S posebnom je posvećenošću 2014. godine motivirao asistente i docente da pripreme poglavlja sveučilišnog priručnika "Ljudska prava: uvod u studij". U predgovoru tom izdanju napisao je: "Veliki je potencijal Pravnog fakulteta u Zagrebu nova generacija, na svom području već afirmiranih mladih znanstvenika, koja se okuplja oko projekta (op.a. udžbenika) koji neće donijeti slavu, novac ili moć. Nego je dar i poticaj studentima da shvate da pravo nije memoriranje, nego razmišljanje, da znanje i vještina nisu samo instrument i sredstvo komercijalizacije već da u pisanju i širenju znanja postoji intrinzično zadovoljstvo." Znao je, dakle, Kregar prepoznati one koji posjeduju intrinzično zadovoljstvo i pisanja o pravu i poučavanja prava. Ne čudi onda da je, šest godina poslije, jedna od autorica toga udžbenika sutkinja na Europskom sudu za ljudska prava ispred Crne Gore, a jedan autor sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske. Svoje profesionalno znanje i intelektualne spoznaje velikodušno je dijelio u političkim kolumnama koje je pisao za portal Autograf i tjednik Nacional. Tako je i šira javnost, kroz njegove tekstove koji su popularizirali i sociološku teoriju, imala priliku učiti ponešto o klasicima sociološke misli: Weberu, Marxu, Parsonsu. Zavidjela sam na njegovoj spisateljskoj produktivnosti i divila joj se, šaleći se da je to zato što rano ustaje. Tješio me da to dolazi s godinama. I spisateljska plodonosnost i smanjenje potrebe za snom.

Doista, neosporno je da je, od svih nas u zgradi koju zovemo Trojkom, prvi dolazio na posao, a često je bio i zadnji u svome uredu, u čijim je vratima, nerijetko, izvana visio velik bunt ključeva. Nema toga tko bi se usudio ukrasti ključeve iz vrata Kregarova ureda. Bio je ne samo omiljen profesor, nego cijenjen i pravedan dekan. Fakultetsko administrativno osoblje i dandanas, deset godine nakon njegova dekanstva, ponavlja kako je bio i najbolji dekan. Kako i ne bi tako govorili kad ih je on, na početku svoga prvog dekanskog mandata, pozvao na sastanak da im se predstavi i iznese im ciljeve svoje uprave.

Jednom je na oglasnoj ploči pred svojim uredom napisao da mu se javi autor ili autorica skripte za naš predmet, koju je skinuo s interneta i toliko se oduševio njezinom kvalitetom da je poželio biti siguran da je autor ili autorica ocijenjen(a) ocjenom – odličan. Tako je obavijest i formulirao. Studentica se javila i on joj je, zaista, ispravio ocjenu s trojke na peticu. Ipak, na ispitima je bio ozbiljan i od studenata puno očekivao. Zapravo je puno očekivao od svih nas s kojima je radio i kao šef nije bio jednostavan. Njegov temperament znao je katkad proizvesti orkansku viku, ali bijes ga nije dugo držao. Uvijek ga se moglo pitati za savjet, a on bi argumentirano razložio odgovor. Njegova ostavština su, dakako, ne samo ideje koje je prenosio i tekstovi koje je objavio, nego ljudi koje je formirao. Učio nas je kritički misliti, svojim stilom predavanja utjecao je na naš način prenošenja znanja, ali je najznačajnija njegova ostavština što je, nas – svoje suradnike i studente, vlastitim

primjerom učio da privilegij statusa i znanja predstavlja obvezu angažmana za javno dobro i hrabrost konfrontiranja s onim idejama koje ne zagovaraju slobodno, otvoreno i demokratsko društvo.

Profesor Kregar nije živio u sigurnoj zavjetrini akademskog posla tek teoretizirajući koncepte poput demokracije, slobode, ljudskih prava. On je vlastitim angažmanom dokazivao važnost osobne odgovornosti u borbi za javno dobro. Stoga su mu i dužnosti povjerenika Vlade Republike Hrvatske u Gradu Zagrebu (2000.), potpredsjednika Gradske skupštine Grada Zagreba (2009. – 2013.) godine te saborskog zastupnika u 7. sazivu Hrvatskoga sabora, (2011. – 2015.), bile pozornice s koje je širio ideje o socijalnoj pravi, transparentnosti i ljudskim pravima te nudio svoja rješenja za probleme lokalne uprave i samouprave, korupcije, sukoba interesa i pravosuđa. S bivšim Predsjednikom Ivom Josipovićem i drugim istomišljenicima osnovao je političku stranku Naprijed Hrvatska, a posljednju godinu života djelovao je kao predsjednik Savjeta za politički sustav Socijaldemokratske partije Hrvatske. No, bivanje političarem nije ga udaljilo od građana. Primjerice, kao potpredsjednika Gradske skupštine priveli su ga na prosvjedu za Varšavsku, nakon što je prosvjedovao sjedeći na cesti. Sa simpatijom je kasnije prepričavao s kojim su ga poštovanjem i respektom policajci privodili i obrađivali u Bauerovoj. Politiku nije samo volio. On ju je živio. Od analiza s kolegama i prijateljima, onih koje sam imala prilike vidjeti i doživjeti u Kavkazu ili Hemingwayju, do visoke politike kojoj je pripadao. Politika jest bila jedan od njegovih poziva i strasti. Mnogobrojnih strasti koje je živio.

Antonija Petričušić